

gan
Lywodraeth Cymru
y
Welsh Government

Judith Evans

Cadeirydd Colegau Cymru

Y mae llywodraethwyr yn asgwrn cefn i atebolrwydd colegau, ac maent yn geidwaid ffyddlon arian cyhoeddus. Gweithiant yn galed i sicrhau'r budd gorau i'n myfyrwyr, a thrwy'r Cod hwn, dymunant ddangos ymhellach bod yr ymddiriedaeth honno yn deg.

Caiff colegau addysg bellach Cymru eu hystyried yn bartneriaid strategol gan Lywodraeth Cymru a phartneriaid allweddol eraill gan gynnwys ysgolion a busnesau. Mae gan golegau rôl ganolog wrth gynorthwyo cyrhaeddiad pobl ifanc ac oedolion, eu paratoi at fyd gwaith ac astudiaethau pellach, parhau i ddatblygu sgiliau, a thwf economaidd. Mae rhan aenllaw gan golegau i'w chwarae wrth ffur o cymunedau democrataidd, cynaliadwy a chynhwysol, a hybu'r Gymraeg a diwylliant Cymru.

Mae'r dibenion hyn sydd wedi'u dif nio'n dda yn caniatáu i lywodraethwyr ac ymddiriedolwyr, drwy herio'n adeiladol a chynorthwyo'n effeithiol, ddangos y budd cyhoeddus sydd i'n gwaith. O gymharu â llawer o wledydd y byd, mae gan golegau yng Nghymru lefel uwch o hunanreolaeth. Y mae'r annibyniaeth hon o ran llywodraethu yn gonglfaen yn ein system, ac mae'n rhan greiddiol o lwyddiant y sector. Bydd yn parhau i fod o'r pwys mwyaf wrth i golegau ddatblygu i fod yn fwyfwy arloesol ac entrepreneuriaidd er mwyn diwallu anghenion addysg a sgiliau Cymru ac ymateb i agendâu economaidd a chymdeithasol allweddol.

Y mae rhagoriaeth ym maes llywodraethu yn awr yn ganolog i sector y colegau addysg bellach yng Nghymru. Bydd hyd yn oed yn bwysicach bod a llywodraethwyr sydd wedi'u hyfforddi'n briodol ac a all ddangos ymarfer o'r radd uchaf wrth i'r sector barhau i fasnacheiddio ac arallgyfeirio.

Drwy fabwysiadu a gweithredu'r Cod hwn, bydd cyrff llywodraethu yn dangos yn gyhoeddus eu harweinyddiaeth a'u stiwardiaeth mewn perthynas â'u coleg eu hunain, yn ateb unrhyw feirniadaeth yn agored ac, wrth wneud hynny, yn diogelu enw da eu coleg a'r sector yn ehangach ac yn darparu sicrwydd priodol i randdeiliaid allweddol.

Yn bwysicach, mae mabwysiadu'r Cod newydd yn gy e i feddwl o'r newydd am ddulliau gweithredu wrth i'r sector ymdrechu i fod ar aen y gad o ran ymarfer gorau ym maes llywodraethu. Y mae'n arwydd o barodrwydd i gychwyn ar gyfnod newydd o lywodraethu gyda'r egni a'r ymrwymiad i sicrhau'r safonau uchaf posibl i'n rhanddeiliaid.

Mae'r Cod yn cynnwys:

- Datganiad cychwynnol o'r gwerthoedd a'r disgwyliadau craidd sy'n rhoi'r cyd-destun i'r ffordd y caiff camau llywodraethu coleg eu gweithredu
- Y saith elfen o lywodraethu sy'n ategu'r gwerthoedd hyn ac sy'n hanfodol i'w gweithredu'n llwyddiannus
- Ystyriaeth fanylach o bob elfen
- Rhestr o gyfeiriadau a dolenni i ddogfennau ac enghreifftiau o arferion da.

Y Cod

Ysgrifennwyd y Cod i gynorthwyo arferion llywodraethu, a fydd yn y tymor hir yn helpu colegau i weithio'n llwyddiannus tuag at gy awni eu cenhadaeth a'u strategaeth. Mae gofyn darllen y Cod ochr yn ochr ag Offeryn ac Erthyglau Llywodraethu pob coleg unigol a'r gofynion cyfreithiol a rheoleiddio perthnasol. Mae'r Cod yn seiliedig ar gyfres o werthoedd a disgwyliadau cyffredin. Bydd cyrff llywodraethu yn gweithio yn 'ysbryd' y Cod yn ogystal â'i 'lythyren'. Fel sector, bod yn ymrwymedig a rhagweithiol fydd ein dull o lywodraethu.

Mae'r Cod hwn yn berthnasol i Golegau Addysg Bellach Cyffredinol, Colegau Chweched Dosbarth a Sefydliadau Addysg Bellach, er y bydd amrywiadau yn y modd y bydd yr endidau hyn yn gweithredu'r Cod yn sgil gwahaniaethau yn eu ffurf gorfforaethol.

Caiff yr ymadrodd 'corff llywodraethu' ei ddefnyddio drwy'r ddogfen i gwmpasu bwrdd y gorfforaeth neu fwrdd y cyfarwyddwyr.

Mae'r ymadrodd 'pennaeth' yn cynnwys rôl y 'swyddog cyfrifyddu' o dan femoranda ariannol Llywodraeth Cymru. Gallai'r swydd hefyd gael ei galw'n brif weithredwr.

Defnyddir yr ymadrodd 'clerc' drwy gydol y ddogfen i gwmpasu rôl swyddog llywodraethu.

Y prif reoleiddiwr yw 'Gweinidogion Cymru', drwy adran Llywodraeth Cymru sy'n noddi.

Mae'r Cod yn nodi'r elfennau a'r arferion y bydd angen i unrhyw goleg yn y sector eu mabwysiadu er mwyn dangos ei fod yn cynnal ei fusnes er budd pennaf ei fyfyrwyr, rhanddeiliaid allweddol a chyllidwyr. Ni ddylai mabwysiadu'r Cod gyfyngu ar arloesedd o ran llywodraethu na thagu natur ddeinamig colegau.

Defnyddia'r cod gonfensiwn arferol 'rhaid a dylai' ar gyfer codau llywodraethu. Mae 'rhaid' yn faes gweithgarwch sy'n cael ei gwmpasu gan statud a/neu'r lefel sylfaenol a ddisgwylir gan y prif reoleiddiwr a'r noddwr. Caiff gweithgareddau sy'n mynd y tu hwnt i'r gofynion sylfaenol hyn ac sy'n cynrychioli arferion llywodraethu da neu well eu nodi fel 'dylai'.

Gan gydnabod lluosogrwydd ac ymreolaeth y sector o ran cyfrifoldeb, mae cyrff llywodraethu yn rhydd i gy awni disgwyliadau'r gosodiadau 'rhaid' a 'dylai' ym mha bynnag fodd sydd orau yn eu tyb hwy. Os yw corff llywodraethu wedi mabwysiadu'r Cod, ond am reswm da heb gydymffur o â darpariaethau penodol ynddo, dylai'r corff llywodraethu esbonio ei sail resymegol a sut mae ei ddull gweithredu yn cyd-fynd ag ysbryd y Cod.

Dylai pob coleg nodi ei fod yn mabwysiadu'r Cod yn y datganiad llywodraethu c4mi mab3n sylfaenolc hwieo

Saith Efen Llywodraethu Da

Er mwyn gweithredu ac ymwreiddio'r gwerthoedd a'r disgwyliadau yn y coleg, bydd y llywodraethwyr, yr ymddiriedolwyr, a'r uwch arweinwyr yn ymgymryd i weithredu'r saith elfen ganlynol o lywodraethu da:

Elfen 1: Strategaeth ac Arweinyddiaeth   Ffur o a chytuno ar y genhadaeth, y weledigaeth a'r strategaeth gan gynnwys dif nio ethos y coleg.

Elfen 2: Cyd-atebolrwydd   Bod yn gyd-atebol am weithrediad y coleg, gan wneud

---

Polisiau

- 1.10 I sicrhau y caiff y strategaeth y cytunwyd arni ei gweithredu, rhaid i'r corff llywodraethu sicrhau bod polisiau a systemau sylfaenol effeithiol yn eu lle.
- 1.11 Rhaid i'r corff llywodraethu gefnogi cyfres o bolisiau priodol sy'n disgri o sut caiff y strategaeth ei gweithredu. Mae enghreifftiau o'r hyn allai gael ei gwmpasu yn cynnwys: mynediad, recriwtio, dysgu ac addysgu, asesu a dilysu, defnyddio technoleg, llais y myfyrwyr, ymwneud ac ymgysylltu, gwobrwyo a chydabod myfyrwyr, cyngor gyrfaoedd a dilyniant, ansawdd a safonau, a chyfoethogi a dinasyddiaeth.
- 1.12 Dylai'r corff llywodraethu fonitro gweithrediad polisiau drwy herio'n adeiladol a chynorthwyo'n effeithiol.
- 1.13 Rhaid i'r corff llywodraeth fod yn sicr bod polisiau a systemau yn eu lle wedi'u harwain gan y tîm rheoli i ddarparu'r pro ad dysgu gorau i bob myfyriwr, gan gynnwys y rhai sy'n ymgymryd â gweithgarwch dysgu oddi ar y sa e neu sy'n derbyn darpariaeth o dan drefniant is-gwmni neu bartneriaeth.
- 1.14 Rhaid i'r corff llywodraethu sicrhau bod ganddo gynllun yn ei le i hyrwyddo'n weithredol yr egwyddor na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ymdrin â'r cyhoedd yng Nghymru. Mae'r cyhoedd yn cynnwys holl staff y coleg a'r myfyrwyr presennol ynghyd â myfyrwyr arfaethedig a'r cyhoedd yn gyffredinol yng Nghymru.

Llais y Myfyrwyr

- 1.15 Rhaid i'r corff llywodraethu dalu sylw penodol i lais y myfyrwyr ac ansawdd pro ad y myfyrwyr, a dylai hyn fod yn ganolog i holl benderfyniadau'r corff llywodraethu.
- 1.16 Dylai'r myfyrwyr fod yn chwarae rhan weithredol yn y coleg a dylid canfod ffyrdd effeithiol i sicrhau y caiff llais y myfyrwyr ei glywed drwy brosesau a arweinir gan y coleg a chan y myfyrwyr. Dylai'r corff llywodraethu dderbyn adroddiadau rheolaidd ar sut yr ymgysylltir â'r myfyrwyr a pha effaith gaiff eu llais ar fywyd y coleg.
- 1.17 Rhaid i'r corff llywodraethu ddarparu amgylchedd diogel a rhaid bod ganddo bolisi diogelu cadarn sy'n cael ei asesu a'i fonitro yn rheolaidd. Gallai'r polisi hwn, er enghraifft, hefyd gynnwys y dyletswyddau sy'n codi o Ddeddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 (neu gallai hyn gael ei gwmpasu gan bolisi ar wahân).
- 1.18 Rhaid bod gweithdrefnau cwyno a chwythu'r chwiban clir yn eu lle ac wedi'u cyhoeddi. Dylai'r corff llywodraethu dderbyn adroddiadau rheolaidd (o leiaf unwaith y wyddyn) ar nifer a math y cwynion a sut y caiff cwynion eu datrys.

Elfen 2: Cyd-atebolrwydd

- 2.1 Rhaid i'r corff llywodraethu fod yn gyd-atebol am weithrediad y coleg, gan wneud pob penderfyniad am bob mater sy'n unol â'i ddyletswyddau a'i gyfrifoldebau.
- 2.2 Rhaid i aelodau'r corff llywodraethu gydymffurf o â'r ddeddfwriaeth sy'n berthnasol i'w ffurf gyfreithiol o gorfforiad. Mae aelodau corff llywodraethu yn ymddiriedolwyr elusen a rhaid iddynt gydymffurf o â deddfwriaeth elusen a chyfraith achosion.
- 2.3 Rhaid i'r corff llywodraethu osod ei brif gyfrifoldebau yn yr Erthyglau Llywodraethu (neu ddogfen gyfreithiol debyg) a'i reolau llywodraethu yn yr Offeryn. Dylai'r rhain gael eu cyhoeddi a bod yn wybyddus i bob llywodraethwr. Dylai'r cyfrifoldebau hyn gael eu hategu gan atodlen ddirprwyo sy'n nodi sut caiff pob cyfrifoldeb ei gy awni a chan bwy, gan gynnwys yr eitemau hynny y mae'r corff llywodraethu yn eu dirprwyo i'r pennaeth.
- 2.4 Rhaid i'r corff llywodraethu geisio sicrwydd ei fod yn ateb yr holl ofynion cyfreithiol a rheoleiddiol a osodir arno fel corff corfforaethol, a dylid adolygu cydymffurf ad y coleg yn rheolaidd.
- 2.5 Dylai'r corff llywodraethu gynnal ei faterion mor agored a thryloyw â phosibl, gan ymgynghori'n llawn ar ei gynlluniau a'r modd y mae'n cy awni. Rhaid i egwyddorion cyffredinol a gofynion y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth fod yn gymwys, fel bod gan staff a dysgwyr fynediad at wybodaeth ynglŷn â gweithrediadau'r corff llywodraethu.
- 2.6 Mae adrodd cyhoeddus yn bwysig ac yn cyfrannu at hyder yn y sector. Dylai adroddiad blynyddol yr aelodau a datganiadau ariannol wedi'u harchwilio fod ar gael yn eang yn fewnol ac allanol.
- 2.7 Dylai adroddiad blynyddol y llywodraethwyr gael ei gyhoeddi a dylai gynnwys adran sy'n nodi'r trefniadau llywodraethu – gan gynnwys i ba raddau y mabwysiadwyd y Cod Dylai ada gofynian

- 3.10 Rhaid i'r pwyllgor archwilio gynorthwyo'r corff llywodraethu a'r pennaeth drwy adolygu pa mor gynhwysfawr, dibynadwy a chywir yw'r sicrwydd, gan gynnwys dulliau llywodraethu a rheoli risg y coleg a'i fframwaith rheoli mewnol, a llunio adroddiad archwilio blynyddol i'r corff llywodraethu.
- 3.11 Rhaid i'r corff llywodraethu sicrhau bod trefniadau effeithiol yn eu lle i reoli a sicrhau ansawdd data. Dylai'r sicrwydd hwn gynnwys datganiad ar ansawdd y data gan y pwyllgor archwilio. Dylai'r corff llywodraethu ddefnyddio adroddiad blynyddol y coleg i roi cyfrif i bob rhanddeiliad o berfformiad a rhagolygon y coleg yn ogystal â dangos ei fod yn cydymffur o â gofynion statudol a rheoleiddiol.

Mentrau Newydd

- 3.12 Mae colegau yn ddeinamig a blaengar. Maent yn tyfu, yn arloesi ac yn addasu i amgylchiadau wrth iddynt newid. Dylid annog yr agwedd ymatebol hon gan y bydd perthynas gydweithiol a masnachol yn ganolog i sicrhau cynaliadwyedd ariannol y coleg. Dylai'r corff llywodraethu hwyluso a galluogi'r gweithgarwch hwn.
- 3.13 Wrth sefydlu busnes newydd, rhaid i'r corff llywodraethu sicrhau y caiff trefniadau llywodraethu effeithiol eu rhoi yn eu lle ynghyd â systemau rheoli, adrodd a dirprwyo

Elfen 4: Dysgu ac Addysgu

- 4.1 Rhaid i'r corff llywodraethu feithrin arferion dysgu ac addysgu eithriadol. Lle y bo'n briodol, rhaid i'r corff llywodraethu geisio sicrhau darpariaeth gydlynol i'r dysgwyr sy'n arwain at ddysgu pellach neu brentisiaethau a/neu gy ogaeth. Rhaid i'r corff llywodraethu sicrhau bod mecanweithiau priodol yn eu lle i oruchwylio ansawdd a chynhwysiant y pro ad dysgu yn effeithiol.
- 4.2 Dylai'r corff llywodraethu sicrhau y caiff adroddiad hunanasesu'r coleg ei feincnodi yn erbyn normau ac arferion gorau y Deyrnas Unedig. Dylai'r adroddiad fod yn ddigon manwl i roi'r sicrwydd angenrheidiol i'r llywodraethwyr bod y pro ad dysgu yn cael ei fonitro ac y sicrhawyd bod yr adnoddau dysgu priodol ar gael.
- 4.3 Dylai'r corff llywodraethu droi at yr uwch dîm arwain i ddilysu'n allanol unrhyw

Elfen 5: Ymatebolrwydd

- 5.1 Rhaid i'r corff llywodraethu sicrhau bod y coleg yn ymatebol i'r gymuned a thueddiadau cy ogaeth perthnasol, gan gynnwys adeiladu perthynas ddwy-ffordd â grwpiau lleol sy'n cael eu harwain gan gy ogwyr. Er mwyn hwyluso dilyniant dysgwyr at astudio pellach neu gy ogaeth, dylai'r corff llywodraethu sicrhau bod gan y coleg amrywiaeth o strategaethau yn eu lle i ymgysylltu â chy ogwyr, prifysgolion a rhanddeiliaid eraill.
- 5.2 Dylai'r corff llywodraethu sicrhau bod gan y coleg wybodaeth dda am yr amryw rhanddeiliaid lleol, cenedlaethol a busnes y mae'n eu gwasanaethu, gan gynnwys cynnal deialog gyda'r colegau a'r prifysgolion sy'n ymwneud mewn gwaith partneriaeth a dilyniant.
- 5.3 Dylai fod gan y coleg systemau yn eu lle sy'n hwyluso'r arfer o ymgysylltu â rhanddeiliaid allanol yn rheolaidd, yn rhagweithiol ac yn effeithiol er mwyn iddo allu nodi a blaenoriaethu eu hanghenion presennol ac i'r dyfodol o ran addysg a hyfforddiant a thrafod sut orau i'w diwallu. Mae angen i'r rhyngberthnasau hyn fod yn

Elfen 6: Cydraddoldeb ac Amrywiaeth

- 6.1 Rhaid i'r corff llywodraethu gy awni ei gyfrifoldebau statudol o ran cydraddoldeb ac amrywiaeth – a dylai anelu i fynd y tu hwnt i hynny – drwy ei weithredoedd a'i ymddygiad ei hun ym mhob agwedd ar ei faterion. Rhaid i'r corff llywodraethu hybu cydraddoldeb ac amrywiaeth ym mhob rhan o'r 6 elfen arall.
- 6.2 Dylai'r corff llywodraethu gymeradwyo ac adolygu strategaeth cydraddoldeb ac amrywiaeth y coleg a mabwysiadu dangosyddion perfformiad wedi'u cytuno i'w gweithredu.
- 6.3 Mae gan y corff llywodraethu nifer o rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â chydaddoldeb ac amrywiaeth y mae'n rhaid iddo eu deall a chydymffur o â hwy. Y mae'r rhain yn mynd yn llawer pellach nag osgoi gwahaniaethu: maent yn galw am hybu cydraddoldeb yn weithredol mewn nifer o feysydd dif niedig. Rhaid i'r corff llywodraethu felly sicrhau y caiff polisïau y cytunwyd arnynt eu symud ymlaen a'u gweithredu drwy'r coleg yn gyfan. Efallai y bydd y corff llywodraethu hefyd yn dymuno ystyried cyngor a gyhoeddir gan adrannau'r llywodraeth ac asiantaethau eraill ynghylch cydraddoldeb, amrywiaeth a diogelu.
- 6.4 Dylai'r corff llywodraethu sicrhau bod y strategaeth adnoddau dynol yn rhoi ystyriaeth i gydraddoldeb ac amrywiaeth. Mae gan y pwyllgor cy ogau (neu debyg) gyfrifoldebau penodol o ran cydraddoldeb ac amrywiaeth wrth bennu cy ogau a dyfarniadau eraill. Dylai adroddiad y pwyllgor hwn i'r corff llywodraethu esbonio sut y rhoddwyd ystyriaeth i bolisi cydraddoldeb ac amrywiaeth y coleg wrth wneud ei benderfyniadau.
- 6.5 Dylai'r corff llywodraethu, ynghyd â'r pwyllgor chwilio (neu debyg) os yw'n bodoli) gytuno ar ei ddull gweithredu ei hun o ran cydraddoldeb ac amrywiaeth mewn perthynas â phenodi aelodau newydd, a dylid rhoi ystyriaeth lawn i oblygiadau polisi cydraddoldeb ac amrywiaeth cyffredinol y coleg, gan gynnwys unrhyw amcanion mesuradwy a allai fod yn berthnasol.
- 6.6 Mae'n bwysig bod y corff llywodraethu yn adrodd yn llawn ar ei weithredoedd ar gydraddoldeb ac amrywiaeth wrth llywodraethu. Dylai'r adroddiad blynyddol gynnwys disgrï ad o'i bolisi, gan gynnwys unrhyw amcanion mesuradwy, a dylai amlinellu'r cynnydd ar ei weithredu. Yn achos y colegau hynny sy'n llunio adroddiad ar wahân ar gydraddoldeb ac amrywiaeth sy'n mynd i'r afael â'r fath faterion, byddai croesgyfeirio'n syml yn ddigonol.

Elfen 7: Llywodraethu Effeithiol

- 7.1 Yr un yw egwyddorion llywodraethu effeithiol i bob bwrdd llywodraethu. Oherwydd y gwahanol strwythurau cyfreithiol, mae'r adran hon yn berthnasol i Golegau Addysg Bellach Cyffredinol yn benodol. Ond dylai'r cysyniad y tu ôl i bob datganiad hefyd gael ei ystyried a'i fabwysiadu gan fyrddau sefydliadau addysg bellach. Rhaid i'r corff llywodraethu sicrhau bod strwythurau llywodraethu a rheoli trefnus a chllir yn eu lle a bod y dirprwyaethau i'w deall yn dda, gan gynnwys adolygu perfformiad ac effeithiolrwydd llywodraethu yn rheolaidd.
- 7.2 Dylai'r corff llywodraethu a'i bwyllgorau fod o faint priodol a bod â'r cydbwysedd priodol o sgiliau, pro ad a gwybodaeth i'w galluogi i gy awni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau yn effeithiol.
- 7.3 Yn achos Colegau Addysg Bellach Cyffredinol, dylai'r pennaeth fod yn llywodraethwr ond, yn amodol ar yr erthyglau llywodraethu, gallai ddewis peidio â gwasanaethu. Rhaid i'r corff llywodraethu gynnwys llywodraethwyr o blith y myfyrwyr a'r staff a phenodi clerc. Dylai'r clerc fod yn annibynnol, adrodd yn uniongyrchol i'r corff llywodraethu, a meddu ar y sgiliau a'r pro ad priodol i hwyluso'r arfer o lywodraethu'n effeithiol.
- 7.4 Dylai'r corff llywodraethu gwrdd mor aml ag sy'n ofynnol i gy awni ei gyfrifoldebau. Dylai fod gan y corff llywodraethu reolau ynghylch sut y cynhelir ei gyfarfodydd. Dylai'r aelodau fynychu pob cyfarfod os yw'n bosibl, a rhaid i'r corff llywodraethu sefydlu nifer a chategori'r aelodau sy'n creu cworwm.
- 7.5 yrieli bur8.1 (prio fn yrldr0036edw a chl y tu enderlodu chlir yn)]7.5 BDC ( )Tj14

- 7.19 Rhaid i'r aelodau weithredu er budd pennaf y coleg, yn hytrach nag yn ddewisol neu er budd carfan benodol. Rhaid i'r aelodau weithredu yn onest, didwyll a gwrthrychol, gan wneud penderfyniadau yn ddiuedd, yn deg ac ar sail haeddiant, gan ddefnyddio'r dystiolaeth orau a heb wahaniaethu na rhagfarn.
- 7.20 Dylai'r corff llywodraethu lunio gweithdrefnau llywodraethu y cytunir arnynt yn ysgrifenedig, a elwir yn aml yn Rheolau Sefydlog, a'u hadolygu yn rheolaidd. Dylai'r rhain gynnwys lefelau o awdurdod a ddirprwywyd ac unrhyw is-ddirprwyaethau yn ynyddol.

Y Pennaeth

- 7.21 Rhaid i'r pennaeth fod yn gyfrifol am reolaeth weithredol y coleg a'i gyfeiriad o ddydd i ddydd. Dylai ddeall a pharchu rôl y corff llywodraethu a sicrhau y caiff materion priodol eu cywyno i'r corff llywodraethu, gan dderbyn cyngor gan y clerics a'r uwch dîm rheoli yn ôl y gofyn. Rhaid i gyfrifoldebau penodol y pennaeth mewn perthynas â busnes y corff llywodraethu gynnwys:
- Sicrhau y caiff penderfyniadau'r corff llywodraethu eu gweithredu drwy strwythur rheoli'r coleg
  - Cyngori'r corff llywodraethu yn ôl y gofyn
  - Cy awni rôl y swyddog cyfrifyddu.
- 7.22 Y pennaeth sydd hefyd yn gyfrifol am adroddiadau rheoli prydlon a chydlynol i'r llywodraethwyr ar weithgarwch a rhagolygon y coleg, gan gynnwys pe daw risgiau a chy eoedd newydd i'r amlwg; ac am hwyluso cy eoedd priodol i aelodau'r corff llywodraethu weld gwaith y coleg yn uniongyrchol a chwrrd â'r dysgwyr a'r staff.

Y Clerc / Swyddog Llywodraethu

- 7.23 Rhaid i gorff llywodraethu Coleg Addysg Bellach Cyffredinol benodi person i weithredu yn glerc / swyddog llywodraethu i'r corff llywodraethu. Wrth ymdrin â busnes y corff llywodraethu, dylai'r clerics fod yn gyfrifol i'r corff llywodraethu yn unig a dylai fod ganddi/ganddo linell adrodd uniongyrchol i'w gadeirydd. Rhaid i'r corff llywodraethu warchod gallu'r clerics i gy awni ei chyfrifoldebau/gyfrifoldebau, gan gynnwys hyfforddiant a datblygu priodol a sicrhau bod amser ac adnoddau ar gael er mwyn cy awni'r rôl yn effeithiol.
- 7.24 Rhaid i'r clerics hysbysu'r corff llywodraethu os yw'n credu y byddai unrhyw weithred arfaethedig yn mynd y tu hwnt i'w bwerau neu'n golygu risg rheoleiddiol neu (pe byddai gan y clerics gyfrifoldebau rheoli eraill yn y coleg) os oes posibilrwydd o wrthdaro buddiannau rhwng ei rolau clericsio a rheoli.

Penodi Aelodau'r Corff Llywodraethu: Cyfnod Swydd, Sefydlu a Hyfforddiant

- 7.25 Dylai'r corff llywodraethu fabwysladau polisi ffur ol ac agored ar gyfer recriwtio llywodraethwyr. Dylai'r polisi hwn gynnwys:
- Adolygiad rheolaidd o'r corff llywodraethu presennol i sicrhau bod ganddo'r

- 7.26 Gall y corff llywodraethu benodi pwyllgor chwilio a allai gy awni amrywiaeth o swyddogaethau ar ran y corff llywodraethu. Gallai hyn gynnwys adolygu aelodau'r corff llywodraethu a chynllunio ar gyfer olyniaeth, gweithredu'r weithdrefn recriwtio, cynnal asesiad o berfformiad y corff llywodraethu, datblygiad aelodau'r corff llywodraethu, ac ymdrin â materion cy ogaeth neu gontractiol i'r cler, gan gynnwys argymell ei phenodi/benodi.
- 7.27 Dylai'r corff llywodraethu cyfan gytuno ar y broses a'r meini prawf ar gyfer penodi cadeirydd. Dylai'r broses gael ei chynnal gan y pwyllgor chwilio neu grŵp a sefydlir at y diben. Rhaid i'r corff llywodraethu hefyd gadarnhau'r penodiad os yw wedi'i gy awni gan is-grŵp neu bwyllgor.
- 7.28 Dylai'r pwyllgor chwilio (neu bwyllgor arall a sefydlwyd i'r diben hwn) lunio adroddiad blynyddol sy'n disgri o gwaith y pwyllgor, gan gynnwys polisi ac arferion recriwtio y corff llywodraethu, disgri ad o'i bolisi ar gydraddoldeb ac amrywiaeth ac unrhyw amcanion mesuradwy a osodwyd ganddo ynghyd â chynnydd wrth eu gweithredu. Os nad oes adroddiad ar wahân, dylai adroddiad blynyddol y coleg gynnwys y meysydd hyn.
- 7.29 Dylai'r corff llywodraethu fodloni ei hun bod cynlluniau yn eu lle ar gyfer olyniaeth ei aelodau, er mwyn cynnal cydbwysedd priodol o sgiliau a phro ad gan adnewyddu rolau allweddol yn aengar. Os oes gan y corff llywodraethu y pŵer i gyfethol aelodau pwyllgor mewn rôl gynghori, dylid rhoi ystyriaeth debyg.
- 7.30 Rhaid bod gan y corff llywodraethu y pŵer i waredu unrhyw rai o'i aelodau o'u swydd a dylai ystyried gwneud hynny os yw aelod yn mynd yn groes i'w phenodiad/penodiad.

Cyfnod Swydd

- 7.31 Dylai pob aelod, ac eithrio'r pennaeth, gael ei phenodi/benodi am gyfnod penodol, a dylai fod modd ei adnewyddu yn ddibynnol ar berfformiad boddhaol. Ni ddylid adnewyddu'r cyfnod yn awtomatig a dylai gael ei gy awni yn unig yn dilyn ystyriaeth briodol o bresenoldeb y llywodraethwr, ei chyfraniad/cyfraniad at waith y coleg ac asesiad yn erbyn yr archwiliad sgiliau. Fel arfer, ni ddylai llywodraethwyr wasanaethu am ragor na dau dymor (neu ddim mwy nag wyth mlynedd) ac eithrio wrth ymgymryd wedyn â rôl newydd uwch, er enghraifft fel cadeirydd. Y mae'r cyfnod swydd y penodir cadeiryddion iddo yn amrywio – p'un a ydynt yn cael eu penodi'n ynyddol neu ar ôl cyfnod o bedair blynedd, dylid eu hailbenodi'n unig ar ôl rhoi ystyriaeth i anghenion a pherfformiad y coleg.

Taliadau i Aelodau'r Corff Llywodraethu

- 7.32 Dylai'r corff llywodraethu fabwysiadu polisiâu a gweithdrefnau i dalu costau teithio a threuliau achlysurol yr aelodau. Rhaid i'r corff llywodraethu geisio cymeradwyaeth y Comisiwn Elusennau os yw'n dymuno talu aelodau allanol am fod yn ymddiriedolwyr/llywodraethwyr.

---

2 Cyd-atebolrwydd	<p>1 Nodiadau Deddf Addysg Bellach ac Uwch 2014 ynglŷn â'r gofynion sylfaenol ar gyfer Offeryn ac Erthyglau diwygiedig http://www.legislation.gov.uk/anaw/2014/1/pdfs/anaw_20140001_en.pdf Deddf Diogelu Data 2000</p>
	<p>2 Estyn: Ymdrin â chwynion myfyrwyr http://www.estyn.gov.uk/english/news/news/more-consistency-needed-in-managing-learner-complaints-in-further-education-institutions/</p>
	<p>3 Canllaw i lywodraethwyr ysgolion ac academiâu http://www.nga.org.uk/getattachment/Guidance/Legislation,policies-and-procedures/Government-advice-and-guidance/Governors-Guide-to-the-Law/Governors_Handbook-January-2015.pdf.aspx</p>
	<p>4 Deddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 http://services.parliament.uk/bills/2014-15/counterterrorismmandsecurity.html Canllawiau Atal https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/388934/45584_Prevent_duty_guidance-a_consultation_Web_Accessible.pdf 'Hybu Gwerthoedd Prydain'. https://www.gov.uk/government/news/consultation-on-promoting-british-values-in-school</p>
3 Dysgu ac addysgu	<p>1 Arolygu http://www.estyn.gov.uk/english/inspection/inspection-reports/ AdAS – Polisi ar gyfer Addysg a Sgiliau http://gov.wales/topics/educationandskills/skillsandtraining/?lang=cy Asiantaeth Sicrhau Ansawdd ar gyfer Addysg Uwch http://www.qaa.ac.uk/en</p>
4 Ymatebolrwydd	<p>1 Estyn: Dysgwyr yn elwa ar ffur o eu haddysg http://www.estyn.llyw.cymru/newyddion/dysgwyr-yn-elwa-ar-ffur-o-eu-haddysg?_ga=1.135131507.319041007.1438590770</p> <p>2 Sganio'r Gorwel – Comisiwn y DU dros Gy ogaeth a Sgiliau (UKCES) http://www.ukces.org.uk/</p> <p>3 Colegau yn eu Cymunedau http://shop.niace.org.uk/colleges-in-their-communities.html</p> <p>4 Ynglŷn â gwaith... Dysgu ac addysgu galwedigaethol rhagorol i oedolion http://www.excellencegateway.org.uk/node/26611</p>

---

5 Strategaeth
Ariannol ac
Archwilio

- 1 Cod Ymarfer Archwilio Addysg Bellach 15 Mawrth 2015
<http://gov.wales/topics/educationandskills/publications/guidance/further-education-audit-code-of-practice/?lang=cy>

  - 2 Memorandwm Ariannol, AdAS, Llywodraeth Cymru
<http://gov.wales/docs/dcells/publications/150306-nancial-memorandum-en.pdf>

  - 3 Caffael
<https://www.gov.uk/government/publications/governance-in-multi-academy-trusts>

  - 4 Isgontractio – Cyngor yr SFA
<https://www.gov.uk/government/collections/sfa-subcontracting-using-funding-to-offer-education-and-training>

  - 5 Mides, Meincnodi Cymdeithas y Colegau
<https://www.aoc.co.uk/governors%E2%80%99-use-data-and-the-mides-online-benchmarking-tool>

  - 6
-

Adolygiad Humphreys a gyhoeddwyd ym mis Mehe n 2011
<http://gov.wales/topics/educationandskills/publications/wagreviews/fegovreview/?lang=cy>

---

3 Deddf Addysg Bellach ac Uwch (Llywodraethu a Gwybodaeth) (Cymru) 2014
<http://www.senedd.assembly.wales/mgIssueHistoryHome.aspx?Ild=6429>

---

4 Hunan Adolygu'r Bwrdd
<https://www.aoc.co.uk/sites/default/files/Board%20self%20evaluation.pdf>

---

5 Taliadau i Lywodraethwyr Cyngor y Comisiwn Elusennau
<https://www.gov.uk/guidance/payments-to-charity-trustees-what-the-rules-are.cy>

---

6 Ymchwil a Datblygu: Education Training Foundation
<http://www.et-foundation.co.uk/>

---

7 Pob mater yn ymwneud â Llywodraethu, Cymdeithas y Colegau:
Llywodraethu Colegau
<http://www.aoc.co.uk/term/governance>

ColegauCymru
Uned 7 Cae Gwyrdd
Greenmeadow Springs
Tongwynlais
Caerdydd CF15 7AB

T: 029 2052 2500
E: helo@colegaucymru.ac.uk

www.colegaucymru.ac.uk

Rhif Elusen Gofrestredig 1060182